

no heterogena društva u tranzicijskim procesima imaju potencijalno više poteškoća zbog neprevladanih različitosti i povijesno opetovanih sukoba. Ipak, zbog postojanja respektabilnog iskustva suživota različitih naroda, multietnička bi heterogenost od potencijalnog opterećenja mogla postati prednost u procesu europskih integracija. U tome kontekstu hvale vrijedni su napori organizatora skupa u povezivanju i suradnji znanstvenika i intelektualaca iz Hrvatske i Srbije koji se bave manjinskom problematikom.

Mario Bara

Marko Kljajić, *Surčin kroz povijest*, Župni ured Presveto Trojstvo Surčin, Vinkovci i Petrovaradin, 2010., 576 str.

Knjiga *Surčin kroz povijest* rezultat je višegodišnjega istraživačkoga rada i boravka u ovom lijepom srijemskom naselju poznatoga kroničara mjesne povijesti Hrvata i katolika u Srijemu Marka Kljajića, svećenika Katoličke crkve. Ona je, naime, plod Kljajićevog entuzijazma i ljubavi prema povijesti svoga hrvatskog naroda, ali i prema povijesti Srijema uopće, kao i prema povijesti mjesne crkve.

Sama tema knjige pokazala se zahvalnom za obradu, a u realizaciji, pak, zahtjevnom. Iz bibliografije koju autor donosi na kraju djela nedvosmisleno se da primijetiti kako je do sada nedostajala jedna cjelovita monografija ovog srijemskog mjesta. Spomenuti bibliografski popis je doista raznovrstan i obiman, a korištenje neobjavljenih i objavljenih izvora daje djelu dodatnu povijesnu ozbiljnost i vrijednost. U prvom redu to

su župne kronike, a onda i matice, običajnici, indeksi i druga dokumentacija. Mnoštvo statističkih podataka u pojedinim dijelovima knjige znalo je, takoreći, zanimati pisca, što može pridonijeti da se čitatelj izgubi ili odustane. Srećom, međutim, zatim slijede dijelovi prožeti već poznatim piščevim pripovjedačkim stilom ili zanimljivim ilustracijama, što razbija monotoniju a pokazuje i autorov osobni odnos prema temi i povijesnim događajima.

Premda autor ove zavičajne monografije jednog srijemskog mjesta nije profesionalni povjesničar, ipak se ne može zanijekati da je ovladao u potpunosti metodologijom ove znanosti. Osnovni tekst redovito prati i znanstveno kritički aparat, a bibliografija je raznovrsna – sadrži, osim gore spomenutih izvora, i brojnu literaturu: monografije, leksikone, rječnike, zbornike radova, časopise i novine, ali i internet stranice s povijesnim sadržajem. Za pohvalu je i to što se na kraju knjige nalazi pojmovnik, budući da knjiga nije prvenstveno i samo namijenjena povjesničarima, nego prije

svega široj čitalačkoj publici, a napose Surčincima i Srijemcima. U tom smislu je i razumljivo da je ilustrativni materijal veoma šarolik – nama koji znamo autora i dijelu sredine u kojoj je boravio može biti ne samo interesantan već može pobuditi i mnoge drage osjećaje.

Iz priloženog i napisanog u knjizi zapaža se kako je ova monografija dio jedne cjeline te da je organski povezana i s ranijim autorovim povijesnim monografijama srijemskih mjesta Slankamena (Subotica, 1996.), Golubinaca (Subotica, 1996.) i Petrovaradina (Petrovaradin, 2004.). Pohvalno je što je autor za stručne suradnike uzeo dvoje „povjesničara od struke“ – dipl. povjesničarku Ivanu Andrić Penava, koja je napisala predgovor, i mr. sc. povijesti Nebojšu Đokića koji je napisao pogovor knjizi. Riječ samog autora na početku prožeta je emocijama, sjećanjima, opisima srijemskih krajolika, što pokazuje da on ima dara i za pjesništvo, a što se uostalom i zna, budući da se uspješno okušao u ovoj književnoj vrsti.

Knjiga ima osam poglavlja. Prvo donosi opće podatke o Srijemu, najprije zemljopisne, a onda i povijesne, na skoro stotinjak stranica. Pouzdan i informativan, ovaj bi dio mogao biti objavljen i samostalno kao posebna knjižica o povijesti Srijema. U njemu je autor na sustavni način kronološki iznio povijest ove zemljopisne regije, uglavnom slijedeći korištenu literaturu, ali zaokružujući i svoje znanje, što se može vidjeti po odlomcima koji su dijelovi ranije objavljenih radova. Premda se najviše piše o povijesti Srijema, naglasak se redovito stavlja i na Surčin, a napose na događanja u XX. stoljeću. Drugi, nešto kraći dio govori o kršćanstvu u Srijemu. Urađen je slično kao i prvi dio – kronološki

se prikazuje povijest od prvih kršćana u Srijemu u antičko doba pa do danas. Ovaj dio sadrži i dragocjene podatke, najviše o srijemskim biskupima, budući da je teško naći na jednom mjestu sve podatke o povijesti kršćanstva u Srijemu koje je autor iznio u ovoj knjizi, u čemu također vidimo veliku vrijednost.

Treći i peti dio su stupovi knjige – najvažniji dijelovi. U trećem poglavlju autor iznosi povijest zemunske župe i župnika od XVIII. stoljeća do kraja Drugoga svjetskog rata, odnosno do 1944. To je moralo biti tako, jer je Surčin u crkvenom pogledu bio desetljećima samo filijala zemunske župe. Četvrti, dosta kratak dio predstavlja neku vrstu intermezza ili digresije u izlaganju povijesti Rimokatoličke crkve u jugoistočnom Srijemu, jer govori o Pravoslavnoj crkvi i parohiji u ovom mjestu i okolici. To je važno jer se tako dobiva potpuna, kompleksna slika vjerskog života u ovom kraju, ali i zbog poštovanja kronološkog načela izlaganja.

Peti, najdulji, ali i, čini se, najbolji dio detaljno donosi povijest surčinske župe Presvetog Trojstva od njenog osnivanja, odnosno od njenog osamostaljenja u odnosu na Zemun 1938., pa do 2010. godine. Poglavlje je podijeljeno na manje cjeline i prati djelovanje župnih upravitelja i župnika u Surčinu. Iznoseni podaci ponekad znaju zamoriti, kao na primjer kod nabiranja dijela inventara župe, župne kuće, pomoćnih objekata ili radova, ali mogu i dodatno zainteresirati čitatelja kada su u pitanju neki događaji, vjerski život župe, pojedini problemi, kreposti i mane kako svećenika tako i vjernika. Ovdje autor na jedan živ pripovijedalački način, s puno osjećaja razumijevanja za svoje predšasnike,

kolege svećenike, iznosi njihove radosti i žalosti, probleme i uspjehe, nevolje i postignuća, napose u vrijeme rata, ali i komunističke vlasti u Jugoslaviji. Ovaj dio završava župnim inventarom, koji je urađen vrlo kreativno u vidu ilustracija dotičnih sakralnih predmeta i liturgijske odjeće.

Šesti dio Kljajićeve monografije govori o Školskim sestrama franjevkama i njihovom plodnom djelovanju u župi Surčin od 1958. do 1990. godine. Autor je građu u ovom dijelu predstavio na interesantan način, a sadržaj dobro upotpunjuje pastoralnu sliku surčinske župe, kao i ovog dijela Srijema. Osobito su upečatljivi dijelovi *Kronike sestrišne hiše* koje autor na nekoliko mjesta izravno navodi. Sedmo poglavlje donosi *Običajnik surčinske župe*, i to na način kako ga je još sudio jedan od prvih župnih upravitelja don Ante Makjanić. Ovdje se može vidjeti kako su surčinski katolici slavili pojedine blagdane i vremena liturgijske godine te kako se odvijao vjerski život i to ne samo u crkvi, nego i u obiteljima. Veoma su lijepi božićni običaji, kao na primjer „betlemaši“ i „dedaci“. Objavljivanjem i ovih etnografskih sadržaja knjiga dodatno dobiva na vrijednosti. Na koncu, osmo poglavlje donosi nekoliko priloga: završnu riječ autora, bibliografske podatke, pojmovnik, biografiju autora te ilustrativne priloge.

Ovim Kljajićevim djelom značajno je obogaćena crkvena povijest Srijema, djelomice i njegova opća povijest. Također, ovom je knjigom još jedno srijemsko mjesto u kojima žive Hrvati dobilo svoju povijesnu monografiju, u čemu je posljednjih godina, osim Kljajića, uvelike pridonio i svećenik Antun Dević. Od-

luka da se objavi djelo o mjesnoj crkvenoj povijesti Surčina uz opširniji i dulji uvod u kojemu se sustavno i kronološki prikazuje povijest Srijema i tamošnje Crkve može biti od velike pomoći strpljivom i pažljivom čitatelju, budući da se tako mogu obnoviti i proširiti znanja iz lokalne povijesti. Još jedna pozitivna stvar u ovoj monografiji jest ta što je autor dijelovima o Srpskoj pravoslavnoj crkvi u Surčinu i okolici pokazao jedan bratski i prijateljski osjećaj za druge kršćane i za suživot s njima.

Dominik Deman

Leksikon podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca, sv. X. (I), ur. Slaven Bačić, Hrvatsko akademsko društvo, Subotica, 2010., 109 str.

Hrvatsko akademsko društvo iz Subotice objavilo je i 10. svezak *Leksikona podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca*, vjerojatno najvrjedniji znanstveni projekt koji Hrvati u Vojvodini realizira-